

Boekverslag De Hel (Boudewijn Büch)

Wouter van Erve

© havovwo.nl (December 2002)

Titel: **De Hel**
Auteur: **Boudewijn Büch**
Uitgever: **Uitgeverij Atlas, Amsterdam, 1994**
Uitgelezen op: **4 december 1999**
Leestijd: **4,5 uur**

Introductie

Het boek dat ik dit keer voor mijn leesverslag uitgekozen heb, is: “De Hel” van Boudewijn Büch. Het boek is een roman, maar er zit ook wel iets historisch in, omdat het thema het schoolleven in de jaren '50 is.

Ik heb dit boek gekozen voor mijn leesverslag, omdat ik in het Dossier, dat ik bij het boekenpakket “De grote Lijsters” kreeg, een korte beschrijving van dit boek las die mij wel aansprak. Het boek staat ook in de top-tien van humoristische romans, ook een pré, aangezien ik wel van boeken houd waar een beetje om gelachen kan worden. Een andere eigenschap van het boek die vóór deze keus pleitte, was het feit dat het gedeeltelijk over antisemitisme ging, eveneens iets waarvoor ik mij wel interesseer.

Iets over Boudewijn Büch

De schrijver van dit boek, Boudewijn Büch, is in 1948 geboren in 's-Gravenhage en groeide op in Wassenaar in een gezin met zes kinderen, allemaal jongens. Tijdens de jaren dat hij op de lagere school zat, kampte hij vaak met langdurige ziektes. Later verbleef Boudewijn nog een jaar in een jeugdpsychiatrische inrichting vanwege een relatie met zijn vader, die als incestueus werd aangemerkt. Jaren later pleegde zijn vader daarom zelfmoord.

Büch bezocht een gymnasium in Leiden, maar maakte dat niet af. Na zijn staatsexamen in 1968 kon hij echter toch gaan studeren aan de universiteit van Leiden. In 1974 behaalde hij zijn doctoraal Duits, in 1975 volgde een doctoraal Nederlands. Van 1976 tot 1984 werkte hij als redacteur voor enkele universiteitsbladen. Hij publiceerde eveneens in verschillende kranten en tijdschriften. Hij werd een bekende televisiepersoonlijkheid door de programma's die hij sinds 1982 voor de VARA maakte.

Boudewijn Büch vindt zichzelf geen buitengewoon talent, hij kan, zo zei hij zelf ooit in een interview, alleen maar over zichzelf schrijven. Hij verwerkt in zijn boeken dus vaak autobiografische elementen, maar op een zodanige manier dat fictie en werkelijkheid niet meer strikt te scheiden zijn. Zelf zei Büch hierover ooit:

“Mijn werk is autobiografisch, maar niet in de zin dat ik een wetenschappelijke autobiografie probeer te schrijven. Ik verander dingen en laat dingen weg.”

In dit boek komen ook enkele autobiografische elementen voor. De bijzondere relatie met zijn vader, het niet afmaken van zijn middelbare school en het slagen voor een studie Nederlands zijn hier goede voorbeelden van. Dit maakt het boek bijzonder, omdat je zoiets te weten komt over het leven van de schrijver.

Over het boek

Het boek is verdeeld in drie delen. Deel één gaat over Winkler Brockhaus' middelbare schooltijd. Deel twee gaat over wat er later van Winkler geworden is. Deel drie tenslotte is een soort van nabeschouwing. Dit deel vertelt (heel kort) over wat er, ná de tijd waarin het boek zich afspeelde, gebeurd is met de betrokken personages.

Dit verhaal wordt over het algemeen verteld door de ogen van een algemene verteller, die de lezer constant op de hoogte houdt van wat er gebeurt.

Het verhaal gaat over een joodse jongen, Winkler Brockhaus, die aan het begin van het verhaal in de vierde klas van de lagere school zit. Winkler heeft een oudere broer, Laroux die al op de middelbare school zit. Hij vertelt zijn broer dat de middelbare school een ware hel is, een plaats waar je maar zo min mogelijk moet opvallen.

Boekverslag De Hel (Boudewijn Büch)

Wouter van Erve

© havovwo.nl (December 2002)

Wanneer Winkler uiteindelijk de lagere school heeft voltooid en naar het gymnasium gaat, is hij al sterk bevooroordeeld. Hij gelooft de verhalen van Laroux en is er bij voorbaat al van overtuigd dat deze middelbare school een grote ramp zal worden.

Zijn beeld wordt op de eerste schooldag bevestigd: Winkler fietst op het schoolplein naar de fietsenstalling en wordt plotseling aangesproken door een hem onbekende man, die zich voorstelt als de conrector. Deze deelt hem mede dat fietsen op het plein niet getolereerd wordt en dat hij meteen naar de rector moet om zijn daad te verantwoorden. Dit is het begin van jaren die in het teken zouden komen te staan van een moeizame verstandhouding met de docenten.

Op een gegeven moment loopt de situatie uit de hand: leraren maken tegenover Winkler opmerkingen over joden. Winkler begrijpt dit niet goed en schrijft een brief naar zijn vader (zijn ouders zijn namelijk gescheiden). Winklers vader heeft vervolgens een gesprek met de rector en de betrokken docenten. Deze worden vervolgens ontslagen, op grond van antisemitisme. Winkler heeft hierdoor wat meer 'credit' gekregen, hij is de held van de school. Dat houdt hij echter niet lang vol, want een tijdje later wordt hij alsnog van school verwijderd.

Na zijn relatief korte carrière op het gymnasium wordt Winkler meteropnemer bij het energiebedrijf. Via avondopleidingen maakt hij zijn school alsnog af en gaat Nederlands studeren. Op een aantal gebieden wordt hij een gezaghebbend man, en opeens is iedereen zijn buurjongen, leraar of vriend geweest.

In het derde deel van het boek tenslotte, wordt kort en bondig uitgelegd wat er met de bijfiguren uit het boek is gebeurd in de tijd nadat het verhaal speelt. Dit deel is zeer kort: het telt slechts één pagina.

Plaats en tijd

Het verhaal speelt zich af in een klein dorpje in de buurt van een grote stad. Dit leid ik af uit het feit dat de mensen in het dorp elkaar allemaal kennen, en uit het feit dat Winkler met de tram naar de stad gaat. De periode waarin het verhaal speelt, zijn de jaren '50. Deze periode na de Tweede Wereldoorlog is een periode waarin veel mensen nog steeds herstellen van de oorlog en waarin joodse mensen nog steeds niet als volwaardige mensen behandeld worden.

Er zijn in het verhaal door de schrijvers wel enige flashbacks gebruikt, vooral voor het weergeven van herinneringen. Bijvoorbeeld deze:

“Verder wist Winkler zich een ochtend te herinneren toen hij vijf of zes jaar oud was. ‘Opschieten,’ hadden zijn toen nog getrouwde ouders geroepen, ‘we mogen niet te laat komen bij zoiets plechtigs.’

De jongens en hun ouders wandelden naar een groot kerkgebouw. Daar werden ze katholiek gedoopt.”

Tussen de verschillende delen van het verhaal worden ook grote tijdsprongen gemaakt. Deze worden gebruikt door de schrijver om te vertellen hoe het leven van de hoofdfiguren uit het verhaal later is verder gegaan. De twee laatste delen zijn eigenlijk een soort besluit van het eerste. Dit vind ik wel leuk: een andere schrijver had het boek misschien met het eerste deel laten eindigen, maar Büch fantaseert er hier nog even op door...

Personages

De hoofdpersoon van dit boek is natuurlijk Winkler Brockhaus. Hij is een jongen die aan het begin van het verhaal ongeveer 10 jaar oud is. Dan zit hij in de vierde klas van de lagere school. In het boek wordt niet beschreven hoe hij er uitziet, al zegt zijn moeder op een gegeven moment dat hij toch maar “een bleek koppie” heeft. Ik stel me hem dus maar voor als een jongen die lichtelijk lang is voor zijn leeftijd, en donker haar heeft.

Winkler is een intelligente jongen; hij gaat dus naar het gymnasium. Hij heeft alleen niet zo veel zin om te leren en maakt daarom de leraren het leven zuur. Het is dus bepaald geen 'studeer', eerder een balorig type. Verder is Winkler nogal goedgevolgig: hij gelooft vrijwel alles wat hem gezegd wordt. Zodoende gaat hij met een sterk vertekend beeld (*dat van zijn broer Laroux, WvE*) naar de middelbare school. Ook is Winkler redelijk avontuurlijk. Hij wil liever naar Frankrijk om te werken, dan dat hij in een “hel” wil leven.

Boekverslag De Hel (Boudewijn Büch)

Wouter van Erve

© havovwo.nl (December 2002)

Dit zijn citaten die typerend zijn voor Winklers karakter:

“En ga nou niet lopen tobben, je zult het er leuk vinden!” zei Winklers moeder. “Grieks en Latijn leren, dat is toch interessant?”

“Het is helemaal niet leuk om gemarteld te worden in de gymzaal,” zei Winkler tegen zijn moeder.

“Ach, laat je toch niet zo door je broer op stang jagen!”

Alhoewel hij niet zo vaak in het verhaal wordt genoemd, vind ik de vader van Winkler toch een zeer essentieel personage. Hij is in dit boek degene die Winklers problemen oplost, omdat zijn moeder dat niet wil doen. Ook vind ik de vader van Winkler belangrijk omdat hij, net als Boudewijn Büch, een bijzondere relatie met hem heeft. Weliswaar een ander soort, maar toch vind ik dit een belangrijk autobiografisch element dat ook in dit boek weer naar voren komt.

Winklers vader is een niet al te grote, donkere man met een verbeten gezicht. Hij zal, toen Winkler in de eerste klas van de middelbare school zijn hulp inriep, een jaar of veertig zijn geweest, tenminste, zo oud schat ik hem. Het is een man die, zonder om de brij heen te draaien, op zijn doel afgaat. Hij zegt altijd meteen waar het op staat, en verrast anderen daar nogal eens mee. Mij ook, maar ik vind het wel grappig, omdat dit zo een zeer groot contrast oplevert met de rest van de personages in het boek, die mij allemaal zeer beleefd voorkomen.

Dit zijn citaten die voor mij heel typerend zijn voor het karakter van de vader van Winkler:

De twee leraren komen de kamer van de rector binnen. Beiden prevelen een kort ‘Goedemiddag’.

‘Niks geen goeiemiddag, het zal voor u een kwaai middag worden!’ , snerpte de stem van Winklers vader.

Moeder zei: ‘Hoe heb je dat nou kunnen doen? Je weet hoe je vader is: die maakt altijd over alles een verschrikkelijke stampe!’

De titel van het boek

De titel van dit boek, ‘De Hel’ vind ik leuk gekozen. Hij slaat terug op enkele uitspraken van de broer van Winkler Brockhaus, Laroux over de middelbare school waar hij naar toe gaat in het eerste hoofdstuk van het boek.

‘Je gaat naar de hel,’ zei Laroux Brockhaus tegen zijn broer Winkler die naast hem in de tuin een glas limonade zat te drinken. (...) ‘Misschien valt het in de echte hel wel reuze mee,’ treiterde Laroux verder.

Ik vind de keuze van een titel een heel persoonlijke, meer iets voor de schrijver die heel wat gevoel in zijn verhaal heeft gelegd. Dit is zeker van toepassing als het verhaal, zoals dit, autobiografisch is. Dan kiest de schrijver waarschijnlijk toch voor een titel die weergeeft hoe hij de gebeurtenissen beleeft. Ik vind het daarom heel moeilijk om zelf nog een titel voor het boek te verzinnen: ik heb zelf namelijk geen (emotionele) band met het verhaal.

Mijn mening over het boek

Het einde van dit boek vind ik heel bevredigend, het verhaal is bewust op dat moment gestopt, en er is nog een besluit aan toegevoegd, iets wat nog extra stof tot nadenken biedt over het verdere leven van de personages in het boek.

Van dit boek heb ik niets geleerd, geen wijze lessen of gedragsregels tenminste. Eerder het omgekeerde: dit boek is een goede les ‘Hoe het er op school níet aan toe moet gaan’. Wat ik in ieder geval wél uit het verhaal heb kunnen opmaken, is dat het schoolleven in vroeger tijden veel strenger was, en ook veel minder leuk. Daar werd door de leraren ook niet aan gedacht, dat probeerden ze niet eens. Ik citeer uit de toespraak van de rector op Winklers eerste schooldag:

Boekverslag De Hel (Boudewijn Büch)

Wouter van Erve

© havovwo.nl (December 2002)

“Jongelui, wie plezier in het leven wil hebben, doet er goed aan een andere school op te zoeken. Wie geïnteresseerd is in democratie, kan dat voor de komende zes jaar beter vergeten. Politiek en democratie maken ze in Den Haag. Hier doen we aan tucht, onze hoofden volstapelen met kennis en vooral niets terugzeggen. De leraren hebben kennis, jullie hebben niets dan lege hoofden die gevuld moeten worden.

Ik vond dit een erg leuk boek om te lezen. Er zit veel humor in, en Boudewijn Büch heeft een plezierige manier van schrijven. De leukste gebeurtenis vond ik de les waarin Winkler zijn leraar uitschold voor ‘plakkop’. Dat vind ik van erg veel moed getuigen! Want leraren kunnen over het algemeen best iets hebben, maar zoiets zou ik, als ik leraar was óók niet pikken. Ik zou zelf ook niet zo gehandeld hebben als Winkler...nee, ik zou het fets beleefder aangepakt hebben. Het verrassende van deze gebeurtenis is het feit dat uiteindelijk niet Winkler de straf krijgt, maar dat de leraar wordt ontslagen wegens antisemitisme...!

Zoals ik al zei vind ik de schrijfstijl van Boudewijn Büch erg plezierig. Hij gebruikt niet teveel moeilijke woorden, en het verhaal is in mooie, Algemeen Beschaafd Nederlandse zinnen geschreven. Ik vind het ook mooi hoe Büch met behulp van het taalgebruik het contrast tussen de verschillende personages nóg duidelijker maakt. De rector van de school van Winkler en Winklers vader, hebben een heel verschillend woordgebruik. Knap.

Ik zou dit boek graag willen aanraden aan al mijn klasgenoten die van humoristisch geschreven boeken houden. Dit is namelijk een bijzonder leuk geschreven, knap staaltje werk van de schrijver. Nu ik één boek van Boudewijn Büch heb gelezen, denk ik dat ik er zeker meer ga lezen, in de hoop dat ze net zo leuk zijn als dit boek.